

A MI TÁNC HÁZUNK

Még töredékei is nagyságra vallanak erdélyi tánc kultúránknak. Sorsa mégis a mesebeli legkisebb fiúé — a legkésőbb nyeri el a jutalmat és az elismerést. Népballadánk már a múlt század derekán berobbantak az irodalmi és szellemi köztudatba, a századforduló után népzeneink is kivívta méltó helyét a tudományban és a művészetben. Valami művészi-műfaji törvényszerűségnek kell lennie abban, hogy népballadánk előbb szülték meg a maguk Kriza Jánosát, amint — délkelet-európai sajátosságként — a testvéri román népnek is előbb volt egy Vasile Alecsandrija. S hamarabb érkezett Benedek Elek, Bartók és Kodály — a táncnak viszont viszonylag oly megkésve jött egy Molnár István-méretű gyűjtője, színpadra álmódója és színpadi tolmácsolója vagy egy Martin György-szabású kutatója és tudója. De túl a műfajiság láncán, minden előzetes haladó kezdeményezésen és ígéretes tüneten, előzményen, az igazi változást — a népművészet egészére érvényesen — csak a „fényes szelek“ hozták, beteljesülvén Petőfi jóslata — a talpára állítva: „ha a nép uralkodni fog“. A szocializmus a népi táncot is kihozta az eldugott csűrökből, szűk udvarok porából, utcázugokból az egész nép, az egész nemzet nagy nyilvánossága elé. Kocsmák helyett tágas művelődési otthonokba, szűk zugok helyett fényes színpadokra és nagy szabadtéri ünnepélyekre. A nép uralmával együtt a nép művészete is elnyerte méltó művészi rangját — majd kihevervén a szektás gyakorlatnak a művészi-művelődési életben, így nemzetiségi kultúránknak is érvényesülő hitelrontását — mintegy jó fél évtizede megkezdődött újabb típusú kibontakozása, kialakultak az immár páratlan méretű és gazdagságú s fokozatosan nem is remélt szépségű hagyománnyá erősödő folklórünnepségei: a népdal, a népi tánc és a népviselet olyan nagyszabású seregszemléi, mint a háromszéki Bálványosváron és a Hargita megyei Csikzsögödön (Tavaszi a Hargitán), vagy mint amilyen a 40 000—50 000-es közönséget vonzó avasi népi ünnepély, a Símbra oilor, a Bihari-havasok „leányvására“ a Gainai-tetőn vagy a Maros alsó folyása mentén az Aradi Tavasz.

Mindezeket figyelembe véve annál megdöbbenőbbeknek tűnnek bizonyos ellentmondások. Tulajdonképpen a fejlődés különös ellentmondása már az is, hogy míg a színpadon kiváló hivatásos népi együttesek s a műkedvelő csoportok százai ápolják és terjesztik tánc hagyományainkat, míg művelődési mozgalmunk messzemenően felkarolta és felkarolja a népi tánc ügyét, anyagiakban is bőkezűen áldozván erre, s mindennek következtében a „szervezett“ folklór alig remélt színpadi kivirágzásának lehetünk a tanúi — addig a „szerves“ (Faragó) néptánc sok helyütt háttérbe szorul, vagy egyszerűen háttérbe szorítják, sőt kiszorítják a népművészetek örök forrásvidékéről, a népi táncéletből. Pedig tánc hagyományaink nemcsak muzeális megőrzésre valók, és amennyire örvendünk színpadi térhódításának és diadalainak, annyira kívánjuk, hogy vissza is hasson, s visszazálljon a táncparkettre is — a passzív be-

fogadás mellett személyes művészi önkifejezéssé. Ifjúságunk jelentős részének — a táncos műsorok többségének merev egyoldalúsága miatt — általában nincs is módjában választania, egyáltalán élnie vele. Pedig az élet az ellenkezőjére is szolgáltat érdekesebb példát. A Nagyenyed környéki falvakból tudunk olyan új szokás kialakulásáról, hogy a lakodalomban két zenekar muzsikál párhuzamosan: külön teremben nyugati eredetű, úgynevezett szalon- vagy társasági táncokat, másokban pedig hagyományos, ősi népzenei, s így bárki kedve szerint választhat, s ebben is, abban is részt vehet. (Közbevetőleg megjegyezzük, épp e vidék hagyományos táncéletéről — az együttélő nemzetiségek testvéries tánckapcsolatait is érintve — közölt szakszerű leírást *Táncalkalmak és táncos szokások Lőrincrévén* címmel a táj elszármazott fia, Karsai Zsigmond, akinek közvetítésével a mi híres erdélyi pontozónk világsikert aratott.) Méltán kívánható, hogy a jövő nemzedékei, a tanulóifjúság szervezett kerekék között — vidéken felhasználván a régi gyermekbálok hagyományos formáit — a zenei oktatáshoz hasonlóan, a kellő mozgásművészeti oktatás részeként a népi táncokat is elsajátíthassa, biztosítván számára a megfelelő színvonalú táncos nevelést.

Ellentmondás feszül továbbá táncagyományainknak az egész világon páráját ritkító gazdagsága és a tudományos kutatás lemaradása között. Újra ki kell mondanunk, amit már a *Művelődés* is megírt az 1972. évi 8. számában, hogy „nemzetiségi táncfolklórunknak országunkban nincs szakembere, aki tudósként, hivatali feladatként európai szintű képzettség birtokában foglalkozzék táncainkkal“ (Béres Katalin). Bár már tudunk igen dicséretes helyi kezdeményezésekről, mint amilyen a székelyudvarhelyiek tervezett sóvidéki filmezése, nem lehet elhallgatni, hogy televíziózó korszakunkban még mindig nem folyik néptáncaink szervezett, rendszeres és tudományos igényű, szinkronizált filmezése, ami nélkül komoly kutatás ma már elképzelhetetlen. De lemaradt a kísérő jelenségek, a táncokkal összefüggő szokások, egyszóval a táncélet kutatása is. Táncszakirodalmunk és koreográfiai közírásunk szegényes. A táncművészetnek — amit szintén szóvá tett sajtónk — országunkban nincs szaklapja (szakírója is kevés), de — a zeneszerzőktől, a képzőművészeketől vagy akár a sportolóktól eltérően — nincsen szövetsége sem.

Hogy népitánc-számunk mennyire nemcsak valamilyen szubjektív elképzelés és igény eredménye — ellenkezőleg: mennyire az idő érlelte meg, s mennyire „benne volt a levegőben“ —, bizonyítják azok az egymásról nem tudó, párhuzamos törekvések, amelyekre szükségesnek tartjuk szintén kitérni.

Kovászna megye megszervezte — az 1972-es júniusi bálványosi segrszemlével összekapcsolva — úttörő, országos tudományos értekezletét, amelynek kezdeményezésében jelentős szerepe volt Sylvester Lajosnak, a megyei művelődési bizottság elnökének és László Attilának, a népi alkotások háza igazgatójának, az úgy e két fáradhatatlan harcosának. Külön méltatást érdemelne az erre az alkalomra Magyar Lajos és Sylvester Lajos által szerkesztett *Bálványos—72*, a megyei művelődési bizottság kitűnő ünnepi kiadványa. Nem állítható, hogy az értekezletnek semmilyen sajtóvisszhangja sem volt. Beszámolt róla és értékelte a *Művelődés*, amely addig is a legtöbbet tett nemcsak általában néphagyományainkért, hanem táncfolklórunkért is. A tudományos szimpozion ered-

ményei mégsem váltak közkinccsé. Az eredeti elképzelések ellenére ugyanis az előadások és a vita anyaga még olyan gyűjteményes kiadványban sem jelent meg, mint amilyen az *Arkos 1971*, az 1971-es árkosi zenei találkozó rendkívül értékes anyaga, V. András János szerkesztésében.

A múlt év novemberében pedig — helyi népi együttese évfordulója alkalmából — Székelyudvarhely rendezett hasonló tánc tudományi ülésszakot, vándorgyűlést. Jelentős előrelépésként az itt elhangzott előadások közül ötöt — meglepő és dicséretes gyorsasággal, de már kevésbé dicséretes tálalásban — meg is jelentetett a Hargita megyei Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság és a Népi Alkotások és Műkedvelő Tömegmozgalom Megyei Irányító Központja *Útmutató táncoktatók, néptáncgyűjtők részére* címmel. A hazai viszonylatban szintén úttörő jelentőségű kiadvány hitelét, sajnálatosan, erősen rontja szerkesztőjének az az érthetetlen eljárása, hogy neve alatt közölte — a forrás megjelölése vagy bármilyen utalás nélkül — azt az — értekezleten el sem hangzott — útmutatót, amely nem más, mint szóról szóra átvett részlete Morvay Péter 1953-ban megjelent *Útmutató népi táncaink gyűjtéséhez* című munkájának. A legnagyobb fogyatékosága azonban ugyanaz, mint a megyei művelődési bizottságok és a megyei népi alkotások házaí egyéb kiadványainak: hogy országosan hozzáférhetetlen.

Hogy e szám sem ölel fel minden fontos elméleti vagy gyakorlati kérdést, mi magunk tudjuk a legjobban — de ha e hiányokat az olvasó mégis felróná, csak bátoríthatjuk, tegye meg, talán ezzel is serkenti hazai magyar sajtónkat a további törlesztésre közös adósságunkból.

Nem közölhattünk — terjedelmi okokból — konkrét, leíró jellegű gyűjtéseket sem a jelenből, sem a múltból — mindössze a levéltári kutatás fontosságának érzékeltetésére mutatunk be néhány érdekes művelődéstörténeti adalékot. Nem tértünk ki többek között olyan szakemberek munkásságára, mint Martin György, aki erdélyi táncaink legjobb ismerője, aki a magyar és román akadémia között létrejött megállapodás alapján kutatta táncfolklórunkat, s akinek az egyik jelentős dolgozatát a *Művelődés* is közölte. Nem méltatjuk Domokos Pál Péter tevékenységét, aki pedig az egyik legnagyobb szabású tánc történeti munka, *A morészka Európában és a magyar nép hagyományaiban* szerzője. Dolgozatában (amely a *Filológiai Közöny* 1958. évi 1. és 2. számában jelent meg folytatásban, a *Studia Musicologica* 1968-as évfolyamában pedig németül) részletesen foglalkozik mind a híres román kalusártánccal, mind a hétfalusi magyar boricával.

Utalnunk kell továbbá *A Kájoni-kódex tánc történeti vonatkozásaira* és Domokos Pál Péter gazdag tánczenet történeti kutatásaira, a *Hangszeres magyar tánczene a XVIII. században* című tanulmányára s főként sajtó alatt álló összefoglaló munkájára, *A magyar tánczene történetére*. Nem nyújtunk önálló átfogó tanulmányt népi táncművészetünk legszínvonalasabb színpadi tolmácsolójáról, a marosvásárhelyi Népi Együttesről, s hiányzik a kisebb hivatásos népi együttesek elemzése is. Ez alkalommal nem kerülhetett sor a nyugati eredetű társasági táncokra s általában a városi táncélet szociológiájára.

De mindezek kiemelésével is csak azt szeretnők érzékeltetni, hogy mennyire nem tartjuk lezártnak a kérdést. Ellenkezőleg: szükségét érez-

zük a folytatásának — és nemcsak általában a koreográfiai közírás és szakírás megelevenedésének és elmélyülésének, hanem konkrétan egy tanulmánykötet összeállításának, s az eddig szétszórta n megjelent hozzáférhetetlen táncleírások és az újabb lejegyzések gyűjteményes kiadásának. Természetesen a legcélszerűbb és legkorszerűbb, a Lábán—Knust-féle táncírással, aminek írását és olvasását — a sok ráhivatkozás után — végre meg is kellene tanulnia minden érdekeltnak. Ezzel egyúttal mintegy tizedére csökkenne a példátlanul és hihetetlenül helypazarló kötetek terjedelme.

Szeretnők azonban hinni: ahhoz az e számban közöltek is elegendők, hogy mindenki megérezze szándékunkat, és erejéhez mérten hozzájáruljon a megkezdett, de be nem fejezett — hazánk magyar, román, német és más nemzetiségei, valamint a világ táncművészetének minden szépségét és értékét befogadni kívánó — közös Táncházunk felépítéséhez.

Néhány téglával ezt kívánta tenni a Korunk is.

Bálványos—72